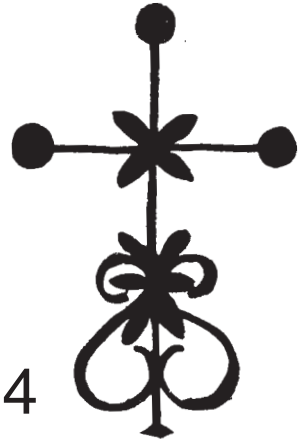

TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 2, 2004

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

Kotiinpaluu sodasta 60 vuotta sitten

Tänä syksynä on muisteltu viime sotien päättymistä. Väli rauhan solmimisesta tuli 4.9. kuluneeksi 60 vuotta ja sen jälkeen marraskuussa 1944 pääosa armeijasta kotiutettiin. Tarvasjoen komppania eli 1./JR 35 saapui Auran aseman kautta kotikuntaan 11.11.1944. Vähin ovat huvenneet jo ne veteraanit, jotka tuossa joukossa kotiin palasivat. Heistä Lauri Heitto, Reino Hirvensalo, Niilo Kujanpää, Erkki Laurila, Paavo Nurmi ja Pekka Tuominen muistelevat tässä omia kokemuksiaan viimeisistä ajoista sodassa, kotiseudulle paluusta ja normaaliin elämään siirtymisestä.

Väli rauhan tultua suuri epävarmuus maamme tulevaisuudesta varjosti suomalaisten elämää, vaikka taistelujen päätyttyä koettiin iloa ja tyytyväisyyttä. Yleisesti pelättiin Neuvostoliiton miehittävän maan. Rauhanehdot koettiin raskaiksi ja erittäin siirtoväen sijoittuminen uusille asuinalueille toi monia vaikeuksia. Aselevon ehtona Suomi joutui hyväksymään vaatimuksen suhteiden katkaisemisesta Saksaan ja sen joukkojen poistamisen maasta. Tästä seurannut Lapin sota alkoi lokakuun alussa ja sinne joutuneet nuoremmat ikäluokat kotiutettiin lopullisesti vasta kesällä 1945.

Valvontakomissio oli 30.10.1944 esittänyt vaatimuksen, että Suomen on heti aloitettava armeijan demobilisaatio, joka väli rauhan sopimuksen mukaisesti on toteutettava 5.12.1944 mennessä. Kotiuttaminen aloitettiin pääsääntöisesti 8.11. alkaen. Vajaan kuukauden aikana kotiutettujen kokonaismäärä oli noin 380 000 miestä. Se vaati kaiken saatavissa olevan kuljetuskaluston. Niinpä siviilejä kehoitettiin luopumaan kaikista tarpeettomista matkoista.

Samaan aikaan oltiin toteuttamassa eduskunnan 3.11.1944 päättämää suojeluskuntien lakkauttamista. Niiden paikallisosastot toimivat kuitenkin vielä auttamassa kotiuttamisen järjestelyissä ja sodanaikaisten joukko-osastojen lopettamisessa ennen osastojen lakkauttamista. Alko lopetti kaiken myynnin ja anniskelun 11.11. rauhoittaakseen kotiuttamisen koston juhlinnan. Alkoholiliikkeet avattiin vasta itsenäisyyspäivän jälkeen 7.12. Vastaavasti sodanaikainen tanssi-kielto kumottiin samaan aikaan kuin Alkot suljettiin.

Väli rauhan tullessa Tarvasjoen komppania oli viikkoa aikaisemmin päässyt reserviin Ihantalalan Vakkilasta Illilän kartanon maastoon. Vielä kaksi kuukautta ehti kulua ennen kotiuttamista. Se aika käytettiin sotilaskunnan ja -kurin kohottamiseen, ase- ja välinehuoltoon sekä henkilökohtaisen hygienian parantamiseen. Purnaten varsinkin vanhemmat veteraanit osallistuivat koulutukseen ja toimintaan, ymmärtämättä, että rauhaan siirtyvän armeijan hyvä kunto voisi antaa ulkopuolisille kuvan sen iskukykyvyydestä ja voimasta vaaran jatkuvasti uhatessa. Osa joutuikin sitä pian osoittamaan Lapin sodassa. Kotiuttamista parvellen useita muissa joukko-osastoissa parvellen Tarvas-

Sota on ohi. Eversti Sulo Laaksonen ottamassa vastaan JR35:n loppuparaatia 8.11.1944 Enon Kaltimossa. Toisena esikuntakomppanian jälkeen marssii Tarvasjoen eli 1. komppania luut. Lauri Heiton johdolla. Kuva Lauri Heitto.

joen miehiä siirrettiin 1./JR 35 ja näin kotiin oman pitäjän kautta. Monia kuitenkin kotiutettiin suoraan joukko-osastostaan. Eräät olivat vielä toipumassa haavoittumisestaan ja sairaudestaan sotatairaloissa ja palasivat siviiliin toivuttuaan.

Siviiliin –vihdoinkin

Muistelllessaan sodan viimeisiä päiviä ja aikaa väli rauhasta kotiin pääsyyn kirjoittaa Niilo Kujanpää näin: ”Minullakin oli menossa jo neljäs syksy armeijan harmaissa kun sota lopultakin loppui. Viimein koitti niin kaukana aina häämöittänyt, mutta hartaasti haaveiltu kotiin pääsy. Ei sodassakaan kaikki kuole, olin tokaissut joskus asetovereilleni, kun eräät olivat hyvin toivottomiksi heittäytyneet. Mieleen on jäänyt eräs Alastaron poika, yleensä joukon hiljaisin veikko. Turhaa puhut, hän sanoi, turhaa on haaveilla siviiliin pääsystä. Tänne me kaikki jääme, kaikki kuolemme Karjalan korpiin. En tiedä aavistiko hän kuolemansa. Viimeisenä sotakesänä erään kauniin heinäkuisen aamun valjetessa vihollisen luoti

tavoitti hänet etulinjan pesäkkeessä. Hänen taistelunsa oli loppuun käyty ja sankarivainajana hän palasi kotiseudulle.

Me toiset olimme jatkaneet, vaikka joukko oli harvennut sodan vaatiessa raskaita uhreja. Jokainen menetys oli suuri tragedia kaatuneen omaisille, mutta myös meille aseveljille. Erityisesti palaa mieleeni oma ryhmänjohtajani, joka jo viisi vuotta oli isänmaataan uskollisesti palvelut. Viimeisen sotakesän heinäkuussa häneltäkin vaadittiin sankarivainajan kallis uhri. Nyt on hänkin jo 60 vuotta levännyt sankarihauudessa Pohjaslahden kirkon juurella. Meille hän oli mies parhaasta päästä, jota me aseveljet emme koskaan voi unohtaa. Hän oli hyvä soittaja, jota olimme tuleviin häihimme tilanneet soittajaksi. Uskoimme hänellä taivaassa olevan rauhan ja paremman osan.

Ankarimmissakin taisteluissa sanoimme toisillemme: ”Niin kauan kun on elämää on toivoakin. Päivä vaan kerrallaan. Kun tästä päivästä selvitään, voi huomien jo olla parempi.” Erityisesti kävi sääli komppaniaan tulleita täydennysmiehiä. Usein he olivat nuoria poikia tai

Kenttäpostikortti, jonka Lauri Heitto lähetti vaimolleen 7.11.1944. Kortin viesti on selvä: Kohta palataan kotiin rauhan töihin.

vanhoja ”pappoja”, kuin suoraan heinäpellolta etulinjaan tempaistuja. Viimeisen heinäkuun lopulla tuli eräänkin keran komppaniaamme viisi vanhaa miestä. Seuraavana iltana heistä oli jäljellä enää yksi. Kaksi oli kaatunut ja kaksi haavoittunut. Eivät olleet osanneet suojautua. Tunsimme että sodassakin voi kasvaa ammattimieheksi.

Kaikki sodat loppuvat kuitenkin aikanaan, loppuihan se 30-vuotinen sotakin. Niin koitti meillekin se päivä kun aseet vaikenivat. Tieto rauhasta tuntui uskottomalta, kun vihollinen vain kiihdytti ampumistaan jatkaen seuraavaan päivään. Lopulta rintama kuitenkin hiljeni. Tuli vastaan vielä sekin päivä josta korsujen hämärissä oli haaveiltu, me pääsimme siviiliin. Sain ensiksi siirron omasta JR 56 viidennestä komppaniasta kotipitäjän komppaniaan. Sinne jäivät tutut aseveljet Tuupovaaran Koverolle, kun lähdin kotipitäjän miesten joukkoon.”

Paluu kotiin

Tarvasjoen komppanian viimeinen sijoituspaikka oli Enon Kaltimossa. Täällä rykmentin loppuparaati pidettiin 8.11.1944. Lähtö kotimatkalle alkoi Kaltimon asemalta 9.11. härkävaunuissa. Ilmat olivat jo muuttuneet syksyisen koleiksi ja kosteiksi. Kaminat antoivat vaunuihin kaivattua lämpöä. Komppaniaa vielä paraatissa johtanut Lauri Heitto oli edellä lähetetty Paimioon, jossa esikuntakomppania järjesteli eri kunnissa miesten kotiuttamisen ja varusteiden luovutuksen. Heitto tuli kodin kautta, josta heti polkupyörällä ajoi Paimioon. Kotiuttamisen järjestelyyn oli aikaa vain runsas päivä, sillä kotiuttamisjuna oli saapumassa Auran asemalle kahden matkapäivän jälkeen.

Pilvinen ja pimeä, mutta melko lämmin oli se päivä jolloin kotiin palaavien juna saapui lauantaia 11 päivä marraskuuta kello 16.00 Auran asemalle. Komppanian päällikkö kapteeni Viljo Pomell oli luvannut jo matkalla, että tarvasjokelaiset voivat seuraavaksi yöksi mennä kotiinsa, jos heti seuraavana aamuna saapuvat Kenttätuvalle. Komppanian päästyä junasta ja järjestäytyttyä laiturille päällikkö muutti kuitenkin käskyään ja määräsi komppanian marssimaan yhtenäisenä Tarvasjoen Kenttätuvalle, josta aseet sinne jätettyään voisi mennä yöksi kotiin. Käsky tuli kuitenkin liian myöhään, sillä ensimmäiset mm. Reino Hirvensalo ja Mauri Laine olivat lähteneet jo suoraan kotiinsa. Siellä nousi ilo saapujista, olihan Hirvensalostakin ollut rintamalla pojista viisi ja Alholasta kolme. Lauantai-illan sauna oli tervetullut, sillä joka miestä vaivasivat vaateisiin sitkeästi tarttuneet täit, joista eroon ei päässyt kuin täisaunan kautta.

Pimeässä illassa komppania marssi Aurasta kohti Tarvasjokea. Pitäjien rajalla osa Liedonperän miehistä päätti kuitenkin erota komppaniasta ja suunnisti läpi tutujen metsien Rasulan kautta kotiin. Heidän joukossa lähtenyt Paavo Nurmi muistelee kotiin paluutaan ikimuistoisena. Jos on pitkältä matkalta palaaminen ja läheisten tapaaminen aina iloinen

asia, oli tämä todella riemullinen. Takana oli lähtö 18-vuotiaana Saksaan SS-joukkoihin ja taistelut ja haavoittuminen siellä, paluu Suomeen ja Tarvasjoen komppaniaan, Maaselän taistelut ja Ihantalan tulimyrskyt. Vanhemmillä oli ollut kova huoli omistaan. Yksi poika ja vävy olivat kaatuneet, mutta nyt oli kolme poikaa terveinä palaamassa kotiin. Paavo oli 1942 kihlautunut, joten morsiamen näkeminen ja perheen perustamisen suunnittelu täytti mielen ja odotukset. Hyvä ateria, kylpijää kutsuva sauna ja oma sänky odottivat kotiintulijaa.

Niilo Kujanpää myös muistelee: ”Juna oli pysähtynyt Auran aseman sivuraiteelle tuoden kotiin sodan uuvuttaman harran miesjoukon. Tuuli oli yltyvässä ja tiikusadekin vihmoi, kun alkoi marssimme kohti kotipitäjää. Meitä oli täysivahvuinen komppania, joukossa monta Karjalan poikaa, jotka näin olivat aloittamassa evakkotaivaltaan kaiken menettäneinä ja omaistensa nykyistä asuinsijaa etsien. Kaikki me olimme taistelleet kodin, uskonnon ja isänmaan puolesta. Jokaiselle me toivoimme noiden arvojen säilyvän ja uuden kodin pian löytyvän. Koti oli jokaisen mielessä tuona lauantai-iltana eteenpäin marssiessamme.

Ita pimeni sysymustaksi. Päivärinnan Matin kanssa rinnakkain marssiessamme päätimme, että nyt otetaan suunta kohti kotisaunan lämpimiä. Me tiesimme vanhastaan, että Aurantieltä ns. selkäräjällä kulkee polku metsän läpi Rasulan pellon kulmaan. Metsä oli kuitenkin niin pimeä, ettei polkua tahtonut millään löytyä. Mitään valoa ei ollut. Tuuli sammutti Matin tulitikun heti, kun hän sen valoa antamaan raapaisi. Monta kertaa kompastuttiin mättäisiin ja kantoihin. Reppu vain heilahti kanttuvei, kun poikaa vietiin. Löytyi se pellonkulma viimein ja tie Liedonperän kautta Hungerlaan.”

Taivallettuaan viimeisen 16 km, pitkän marssinsa komppania saapui kello 19.45 Kenttätuvalle. Lotat olivat kattaneet pöydille maittavat tuliaisleivokset. Vaikka tieto komppanian sodasta paluusta oli kiirinyt pitäjälle, tarkkaa aikaa ei tiedetty. Siksi vain harva omainen oli osannut tulla vastaan. Jo Enosta valmiiksi Tarvasjoelle paluuta järjestelemään lähetetty Erkki Laurila oli saapunut muuta komppaniaa vastaanottamaan. Näin suojeluskunta ja

Sodasta palanneet Tarvasjoen miehet laskemassa seppeleitä sankarihaudalle 12.11.1944. Kirkkoherra Otto Perko puhumassa. Kuva Vieno Nurmen kokoelma.

lotat olivat valmistautuneet järjestelyihin huolella. Komppanian muualta olevat n. 200 miestä majoitettiin Työväentalolle ja Euran kouluun.

Pekka Tuominen tuli komppanian mukana Kenttätuvalle ja tuliaisleiville, mutta heti sen jälkeen aseensa jättäen ryntäsi kotiin Euran myllylle. Tuttu ja rakas oli kotitie läpi Euran kylän. Isä teki myllärinä pitkää päivää. Ensimmäiset tulivat myllyyn säkkeineen jo aamuyöllä lähtien jauhoineen kotimatalle kello kuuden maissa. Viimeiset olivat myllyssä iltamyöhään. Nyt, kun oli lauantai-iltana, mylly oli hiljentynyt ja perhe ehtinyt saunaan. Ilolla otettiin poika kotona vastaan. Sauna kutsui täälläkin ja puhtaat vaatteet annettiin saunan päälle. Paljon olisi ollut puhuttavaa pitkän poissaolon jälkeen, mutta raskas päivä kutsui levolle. Se kuitenkin tuli selväksi, että työ tutussa myllyssä odotti, sillä isä kaipasi kovin apulaista työpaineessaan. Oman perheen perustaminen myös oli haaveena, sillä ensi kesänä Pekka on ollut jo 60 vuotta aviossa. Näin hänellä ei ollut ongelmia siviiliin siirtymisessä, niin kuin monella aseveljellä.

Käynti kirkossa ja sankarihaudalla

Heti seuraavana aamuna saapuivat kotona yöpyneet miehet Euran koululle ja

Kenttätuvalle. Tarvasjoen miehet järjestäytyivät marssia varten osallistua kirkon jumalanpalvelukseen ja kunnia-käyntiin sankarihaudalle. Ryhdikkäänä marssittiin läpi silloin vielä niin aukean pitäjän keskustan ja ryhmitettiin riviin valkeiden sankariristien taakse. Suurta kunnioitusta, kiitollisuutta ja kaipausta tuntien yli 80 aseveljen yhteishaudan äärellä komppania laski sankarihaudalle havuseppeleiden. Kirkkoherra Otto Perko puhui liikuttuneena läsnäolevien tunteita herkästi tulkiten. Itsekin hän oli hetken ollut sotilaspastorina, mutta erityisen raskas sotavuosien velvollisuus hänellä oli ollut viedä koteihin surusanomaa kaatuneista ja siunata heidät haudan lepoon. Kaatuneiden joukossa oli monen perheen ainoa poika, rakas aviomies, monen sotatorvon isä, yksinhuoltajaäitien lapsia ja kirkkoherrankin rippilapsia. Tarvasjoki oli yksi raskaimmat uhrin antaneista maamme kunnista. Sen erityisesti tunsivat ja sankarivereiden muistoa siunasi nyt kotiin palanneet aseveljet.

Sankarihaudalta palattuaan tarvasjoelaiset liittyivät muihin kotiutettaviin, jotka luovuttivat aseitaan ja varusteitaan. Kun asiat oli saatu järjestykseen, tuli leimat sotilaspasiin ja siviiliin pääsi lähtemään. Lotat muonittivat vielä koko sunnuntain iltamyöhään asti, jolloin viimeiset miehet pääsivät lähtemään kotiin. Maanantaiaamuna komppanian toimin-

nan lopettaminen oli loppuun saatettu, aseet ja varusteet koottu ja kalusto inventoitu.

Kotiuttamisjuhla

Tarvasjoella kotiutetuille järjestettiin erityinen tulojuhla Nuorisoseurantalolla keskiviikkona 15.11.1944. Sen järjestelyt oli suunnitellut erityinen toimikunta, johon kuuluivat Jussi Virola ja Kustaa Salminen suojeluskunnasta, Artturi Aalto ja Yrjö Ranta työväenyhdistyksestä, Selma Kuukkala marjoista, Hanna Vesamo ja Helmi Juvakoski lotista, Eero Skyttä ja Pauli Salminen aseveliyhdistyksestä sekä Otto Perko seurakunnasta. Juhlan ohjelmasta mainitaan Erkki Isotalon puhe, Saima Virolan lausuntaesitys, lottakuoron laulu, useat yhteislaulut ja kirkkoherra Otto Perkon loppurukous. Lotat olivat valmistaneet erittäin runsaan tarjoilun ja kauniisti koristaneet juhlasalin. Juhlassa muistetaan olleen lämpimän ja hartaan tunnelman. Tilaisuudessa 1936 perustettu lotta-kuoro lauloi viimeisen kerran, sillä myös lotta-järjestö oli määrätty lopetettavaksi. Viikkoa myöhemmin se pitikin lopettamiskokouksensa.

Kaikki kotiutettavat eivät tuohon tulojuhlaan mennessä olleet kotiseudulleen päässeet ja nuorimmat olivat samaan aikaan vielä Lapin sodassa, jossa viimeiset saksalaiset oli juuri työnnetty Norjan puolelle käsivarren Lappia lukuun ottamatta. Sodasta palanneilla oli monia ongelmia. Kaikilla ei ollut asuntoa, työtä ja varmuutta toimeentulosta. Sodan vammat niin ruumiillisesti kuin henkisesti painoivat jokaista miestä. Epävarmuus isänmaan tulevaisuudesta ja rauhasta ahdisti koko kansaa. Nopeasti kuitenkin palattiin normaalioloihin. Jälleenrakennus ja elinkeinoelämän elpyminen lähti käyntiin. Kaikilla oli työtä ja puutteesta huolimatta elintaso nousi vähitellen. ”Siitä se vaan lähti liikkeelle ikään kuin uuden elämän kitulias liekki ja sitä seurasi monta armon vuotta. Kun loppu oli hyvin, oli kaikki hyvin. Meidän sotaveteraanien hartain toive oli, että rauhantila jatkuisi isänmaan parhaaksi”, kirjoittaa Niilo Kujanpää. Suomi säilyi itsenäisenä ja saimme rakentaa yhdessä ponnistellen tulevaisuutta. Kiitoksen siitä erityisesti tuomme viime sodassa taistelleille ja isänmaalle uhriensa antaneille veteraaneille.

Kiitoksen portti

Ruostuneet peltikannut kolisten juoksime alas kirkonmäkeä. Suuntasimme kohti rukoushuonetta, jonka nurkan takana solisi pienen ruskean joen koski. Mutta emme me joenrantaan aikoneet, vaan valtaojan varteen, jossa virtasi keväisiltä pelloilta valunut vesi. Täytimme astiat kukkuroilleen kurotellen syvän ja liukas-mättäisen ojan pohjasta ja lähdimme punnertamaan kylki vääränä takaisin kohti hautoja, joiden kukille vesi oli enemmän kuin tarpeen.

Viereinen talo, jonka ohitimme, oli kaikin puolin tuttu. Rakennuksen eteläpäässä olimme usein veisanneet Siionin Kannelta ja Nuorta Siionia sekä kuunnelleet nukuttavan pitkiä saarnoja hekkumoiden mehevistä makkaravoileivistä, joita oli väliajalla myytävänä. Rukoushuoneen maalatut penkit tuoksivat aina ominais-hajulleen: veisuille, saarnoille ja voileiville.

Talon toisessa päässä sijaitsi entinen opinahjomme, jossa olimme uutterasti työskennelleet kaksi hikistä alakouluvuotta ja noudattaneet hieman epäsuorinollisesti opettaja Maiju Seimelän neuvoja ja vaatimuksia.

Nyt me olisimme vapaat niistä, koska syksyllä muuttaisimme Euran kouluun, opettaja Vilho Mattilan hoiviin. Häneen olimme jo tutustuneet käytyämme onnittelemassa 50-vuotiaasta, joka saamassamme valokuvassa komeili hattu päässä koulunsa portailla ja me ylpeinä hänen

vieressään.

Sivuutimme kirkon ja kannoimme veden uudelle hautausmaalle, jonka *särkyneet sydämet* ja *pelargoniat* eniten nuukahtelivat. Ennen uutta vedenkantomatkaa kiersimme ruumishuoneen taakse varovasti sen ovea vilkuillen katsomaan haalistuneita seppeleitä ja lukemaan niiden kirjoituksia.

Päiväsaikaan olimme hurjan rohkeita. Haistelimme jopa ilmaa, olisiko sisällä uusi ruumis. Koska emme olleet nyt ruusunmarjavarkaissa, kuten syksyisin, emme pelänneet suntionkaan ilmestymistä.

Sitten vilkaisimme ylös. Siellä se oli, jännittävä paikka, kirkon torni, jossa äskettäin oli luokkamme käynyt. Sinne oli hankittu uusi kello, jota olimme käyneet ihaillemassa opettajan johdolla. Oli vuosi 1937.

Torniin johtavat portaat olivat rikkinäiset ja varsinkin tytöt olivat pelänneet putoamista. Ylhäällä olimme katselleet tornin luukuista Kirkonkylän maisemaa, kiemurtelevaa Hämeen Härkätietä, avaria joenrantapeltoja, pieniä metsäsaarekkeitä, joiden välissä pilkotti taloja ja latoja. Se oli ollut ensimmäinen ilmakuva, jonka olimme koulukylästämmä nähneet.

Olin pienestä asti nähnyt kirkon silhuetin Salosen tuvan eteläisestä ikkunasta. Kun aurinko paistoi tornin yläpuolella tai takaa, sen säteet levisivät kylään kuin kultaiset langat. Kirkko oli seudun ra-

Vuoden 1937 alakoululaiset opettaja Maiju Seimelän kanssa pituusjonoissa. Laaksosen Kyllikki oli tytyistä pisin, minä toiseksi lyhyin. Luokkaan mentiin oikeanpuoleisesta ovesta, vasemmasta rukoushuoneeseen. Takana olevassa rakennuksessa olivat vessat ja puulitieri. Jälkimmäisen vajan muistan erikoisesti seuraavasta ekaluokan episodista.

Vanhemmat tytöt narrasivat Kyllikkiä ja minua sanomalla opettajan käskeneen tuoda huomenna kotoa luudat, koska on siivouspäivä.

Kun me marssimme aamulla kouluun varsiluudat olkapäillä, muut nauroivat katketakseen. Opettaja ei pakottanut meitä viemään työkaluja samana päivänä takaisin, vaan otti talteen liiteriin, kunnes niitä oikeasti tarvittaisiin.

kennusten valtias kuin linna, jonka rinnalla isotkin talot vaikuttivat pieniltä.

Jo sinne sisään astuessa piti niita eikä päättä saanut kääntää, vaikka minkälaisista ääntä olisi kuulunut urkuparvelta. Oikein pitkän saarnan aikana saattoi saada puna-

kirjavan kirkkokaramellin.

Kirkolla oli jopa fyysistä parannusvoimaa. Kun katsoin kirkkoon päin, en tuntenut kipua, vaikka Salosen taata puhkaisi jalkani pohjasta kipeän märkäpäiseen.

Kirkossa käytiin joka sunnuntai, kuten

pyhäkoulussakin. Kaikki matkat tehtiin kävellen, tosin osasimme oikaista pitkin heinäpeltoja ja sarkojen reunoja. Aikaa varattiin aina riittävästi. Kummastakaan paikasta ei koskaan myöhästytty.

Osasimme kaikki lasten laulut ja virret ulkoa, pitkiä pätkiä Raamatunhistoriasta ja Martti Lutherin Katekismuksesta jo aivan pieninä, koska niitä annettiin lapsille muistolauseiksi ja läksyiksi.

Mutta kumpikaan meistä, Kyllikki tai minä, emme osanneet niin hyvin ulkoa kuin Vantaan ja Salosen mammat, emmekä niin nopealla vauhdilla.

Kirkonmäki ja molemmat hautausmaat olivat paikkoja, joissa tavattiin pitäjän muita ihmisiä sunnuntaisin kirkonmenojen jälkeen, arkisin silloin, kun oltiin hoitamassa hautoja.

Näyttää siltä, että tämä tapa on edelleen Tarvasjoella säilynyt. Hyvin usein tapaa vanhoja tuttavuuksi juuri hautausmaalla. Eikä tässä pitäjässä kumpikaan kalmisto tunnu kuoleman puutarhalta, vaan enemmän ilon, tapaamisen riemun ja toivon tyyssijalta, jossa elää vahva menneen historian henki kaikkine elävine ihmisineen.

Se mennyt maailma antaa nykyajan kiireiselle ihmiselle voimaa ja uskoa tulevaisuuteen, koska se pysäyttää hetkeksi miettimään ihmiselämän todellisia arvoja. Ja kun tuttu rautaportti vienosti kirskahtaen takana sulkeutuu, on vahvempi kestävänsä taas uusia asioita.

Tytöillä on hienot hatut (kaikilla erilaiset), polvisukat, lisäksi monet ja nilkkasukat huolellisesti käännettynä mononvarsien päälle. Takinkauluksessa kania tai oravaa, paitsi minulla on vain iso

Tämä ei ole rippikoulukuva, vaikka se on otettu kirkon portailla samassa paikassa. Tämä on vuoden 1945 opintokerho, jota kirkkoherra Otto Perko piti sodan päätyttyä. Joukossa oli varmaan sen vuoden rippikoululaisia, mutta myös vanhempia ja nuorempiakin lapsia.

Ajan vaatetustyyli on erikoinen.

nappi. Joukossa on papin lisäksi vain neljä poikaa, mutta heillä onkin rusetti tai solmio.

Minä menin hattuostoksille Turkuun saakka. Siellä jouduin melkein tappelemaan juutalaisen kauppiaan kanssa, joka möi tuon hatun melkein väkisin. Kun uskalsin arvostella kapinetta jotenkin, naismyyjä nälväisi pahemman kerran, ettei tuollainen villamyssä päässä kulkeva mistään hattumuodista mitään tiedä.

Säikähdin maalaisuuttani niin, että ostin kiireesti kalliin hatun.

Se oli tummasininen ja siinä oli pieniä tupsuja etupuolella, kaunis myöhemmin

omastakin mielestäni. Mutta sen jälkeen en ole antanut kaupassa määrällä itseäni enkä paljon muuallakaan.

Kirkkoherra Perko oli ahkera nuorison kasvattaja. Paitsi papin virkaa, joka jo vanhastaan oli omaksuttu Suomen kansan irrottamiseksi lukutaidottomuuden synkistä suosta erikoisesti rippikoulun ja lukukinkerien avulla, hän vieraili kouluissa ja piti uskontotunteja. Rippikoulussa hän opetti paljon muuta kuin uskontoa, esim. kasvioppia, maataloutta ja matemaattisia päätelmiä.

Sota-aikana ja välirauhan aikana hän

piti pappilassa väliaikaista oppikoulua kaupungista pommeja pakoon maalle lähetetyille oppikoululaisille. Frostin Eliina pyysi kirkkoherraa ottamaan minut joukkoon, mutta tämä ei uskaltanut tai voinut ottaa minua suoraan toiselle luokalle, koska arveli, etten pärjäisi.

Lohdutukseksi hän antoi minulle papin kansliassa joitakin viikkoja saksan tunteja. Muistan vielä, miten innoissani luin saksan kielioppia ison kirkonkirjan vieressä.

Sodan päätyttyä kirkkoherra Perko piti säännöllistä opintokerhoa, koska varmaan arveli, että sota-ajan koulukatkokset olivat jättäneet Tarvasjoen opinhaluiset nuoret liian vähälle tiedon saannille.

Opettaja Vilho Mattila jatkoi omaa kylvötyötään myös koulunsa päättäneiden parissa. Hän harjoittui lauluja, näytelmiä ja lausuntaesityksiä maatalouskerhon juhliin, maaherra Kytän vierailuun ym. ihmeellisiin tapahtumiin. Kanttori Lehtonen ”pakotti” kaikki vähänkin laulataitoiset mukaan kirkkokuoron toimintaan.

Siinä yhteydessä meidät kuljetettiin lualamaan maakunnan useiden kirkkojen urkuparville ja Jyväskylän kirkkolaulujuhliin. Kaikki nämä matkat olivat hauskoja ja mielenkiintoisia.

Monia henkilöitä ja asioita tulee mieleen, kun suljen taas kerran hautausmaan portin. Vilkaisen vielä taakseni rippi- ja vihkimäkirkkoani, sen lempeää tornia ja kaljua kupolia.

Maire-Aliisa Rouvinen,
Mietoinen

65 vuotta ensimmäisestä evakkoonlähdestä

”Kaikk’ män eikä piisantkaa...”

Alkupalven päivä marraskuun viimeisenä valkeni Viipurissa. Normaali elämä käynnistyi. Lapset olivat lähteneet kouluun. Uskottiin vakaasti, että sotaa ei tule. Oltiin tyytyväisiä, kun oli saatu palata taas kaupunkiin maalta, jonne lokaussa oli menty muka turvaan koulunkäynnin keskeydyttyä. Nyt oltiin taas entisellään. Mutta mitä kummaa? Kello yhdeksän aikoihin aamulla ilmestyivät venäläiset pommikoneet Viipurin taivaalle. Alkoi pommitus.

Sodan uhri

Ristimäen hautausmaan vieressä Lepolantien ja Kotipolun kulmauksessa syntymäkotini yläkerrassa asui nelihenkinen perhe, Väinö ja Eeti Mäkelä kahden kansakoulua käyvän pikkupoikansa kanssa. Pommien putoillessa Väinö oli suunniltaan. Isällä oli hätä pojistaan. Äiti yritti selittää, että kyllä ne pojat ovat siellä koulussa turvassa. Mutta isä sanoi päätävästi hakevansa pojat koulusta pois kotiin turvaan. Kun Väinö pääsi kadulle pommituksen aikana, hän tuupertui maahan. Pommin sirpale surmasi hänet siihen paikkaan. Pojat olivat turvassa koulussa, mutta nyt isättömiä.

Pommikoneet

Samaan aikaan olin äitinä kanssa kotona isäni ollessa töissä. Olimme myyneet talomme vuotta ennen sotaa ja asuimme uudessa kerrostalossa Ristimäessä. Kaksivuotiaana ei voi muistaa itse paljoakaan. Aikuisten myöhemmin kertomat muistelut ovat kuitenkin antaneet näille varhaisimmille lapsuusmuistoille piirteet. Sieluni syövereihin on jäänyt kuin valokuva: Istun keittiön leveällä ikkunalaudalla ja katselen harmaalle taivaalle, jossa lentokoneet lentelevät. Sota on syttynyt. Tämä on ainoa muistikuvani marraskuun viimeisen päivän aamusta Viipurissa vuonna 1939.

Turvaan Luumäelle

Lähdin äidin kanssa heti sotaa pakoon junalla Luumäelle mummon luo äitini kotitaloon. Sinne tuli Viipurista paljon sukulaisia ja sukulaisten sukulaisiakin. Suo-Anttilan Timperin talossa meitä oli todella paljon talvisodan aikana. Olipa suuressa tuvassa 40 sotilastakin joskus yöstä. Yksi heistä oli melliläläinen edennyt Niilo Hjelm. Myöhemmin muistelimme ensimmäistä tapaamista siellä Timperissä Hjelmin kanssa yhteisellä seurakuntamatkalla Israelissa.

Isäni jäi töihin Viipuriin. Uskoimme vuorenvarmasti pian palaavamme kotiin, kunhan sotatilanne rauhoittuu ja loppuu. Rautateilla konduktöörinä toimiessaan isälläni oli silloin tällöin muutama vapaapäivä. Silloin hän tuli meitä katsomaan Luumäelle. Jälleen on muistissani pari kuvaa: Isä ilmestyy tupaan rautatie-läisen univormussa musta koppelakki päässään ja ottaa minut syliini. Kuinka turvallista! Toinen muistikuva: Talvisodan kovien pakkasten aikana otin päiväunet huopikkaat jalassa. Olin kasvanut jo niin suureksi, että en mahtunut enää kunnolla heijaa eli kehtoon, jota täällä Varsinais-Suomessa sanotaan vakuksi. Niinpä muistan, kun jalat pystyssä huopikkaineen nukuin kehossa.

Isä oli vienyt arvokkaimmat kotini huonekalut ja esineet kellaritiloihin muiden asukkaiden tavoin. Siellä ne olivat mukana hyvässä turvassa. Olipa äitini pyytänyt isää tuomaan laukussaan kuitenkin kaiken varalta hopeaesineet Luumäelle, jos kuitenkin kävisi huonosti. Niinpä hopeat olivatkin ainoat kotini tavaroista, jotka saatiin pelastettua. Ainoastaan päällämme olleet talvivaatteet jäivät, kun talvisodan lopussa kerrostaloomme osui palopommi ja talo paloi. Vain tiilestä muuratut seinät ja betonirakenteet jäivät jäljelle. Tämän totesimme päästessämme takaisin Viipuriin jatkosodan aikana. Muis-

Syntymäkotini Ristimäessä.

tan tuon käynnin. Kiipesimme porraskäytävän rappusia pitkin kolmanteen kerrokseen. Astuimme tulipalon vaurioitamaan kotiin. Mitään ei ollut jäljellä. Kaiken oli tulien vienyt. Mutta meillähän oli uusi koti Kannaksenkadun varrella. Monet tarvasjokelaisetkin ovat nähneet sen Seppo Santalan Pietarin matkoilla. Kerrostalomme jäänteet Ristimäessä ovat venäläiset purkanee pois.

Evakkotie johti Kouvolaan

Talvisodan loputtua, kun Viipuriin ei ollut palaamista, asetuimme Kouvolaan isäni virkamääräyksen perusteella. Pääsimme Taavetti ja Hilja Venäläisen omakotitalon yläkerran huoneeseen, jossa ei ollut muuta keittomahdollisuutta kuin Primuskeitin ja sähkölevy. Meillä oli vain matkalaukku, kun tulimme. Mutta isälläni oli valtion virka, josta sanottiin, että se on pitkä mutta kapea. Jälleen yksi muistikuva, jonka aikuisten kertomukset ovat muovanneet mielessäni eläväksi kuvaksi: Kun astuimme tuohon yläkerran pysty-uunin lämmittämään pieneen huoneeseen parhain itkemään: ”Männää pois, ei tää oll meijät kot. Ei tääl ’oo’ yhtää raanaakaa (vesihanaa) eikä tauluukaa!” Siinä purkautui pienen evakon tuska, kun kaikki oli menetetty kotiseutua myöten.

Kouvolaan tuli myös talvisodan ensimmäisenä päivänä edellä kertomani leskeksi jäänyt Eeti Mäkelä kahden pikkupoikansa kanssa. Hän koulutti pojat insinööriksi, joista toinen kävi Viipurissa heti, kun se sodan jälkeen oli mahdollista, ja löysi isänsä haudan Lepolan hautausmaalta ja hautausmaan kiviaidan toiselta puolelta syntymäkotini saunarakennuksen tiiliseinän. Tämä kotini paloi myös talvisodassa. Venäläiset ovat rakentaneet paikalle korkean kerrostalon.

Äiti kertoi usein kesäisinä iltapäivinä tehdessään puutarhatöitä kuunnelleensa syntymäkotini pihalla viipurilaisten papin hautauspuheita. Ääni kantautui kiviaidan yli. Eräällä papilla oli tapana hyvin usein lukea Raamatusta:

”Minun ajatukseni eivät ole teidän ajatuksianne, eivätkää teiden tienne ole minun teitini, sanoo Herra. Sillä niin korkealla kuin taivas kaartuu maan yllä, niin korkealla ovat minun tieni teidän teittenne yläpuolella ja minun ajatukseni teidän ajatuksenne yläpuolella.” Jes 55:8-9

Tässä oli ja on lohdutuksen sana evakolle.

Jouko Kyyrö

Jo tavaksi on muodostunut, että pappi on kirjoitellut puolivuositain Tarvaslehteen mieleen painuneista tapahtumista, joita seurakunnassa on tapahtunut. Kesästä ja viimeisestä Tarvaslehdessä on tosiaankin taas aika vierähtänyt.

Almanakkaani selaillessa huomaan, että seurakunnan kesä ja syksy on ollut toimeliasta aikaa; on ollut paljon juhlia. Suurimpana juhlanäytöksinä on mielessä kotikirkkomme 225-vuotisjuhlat uskonpuhdistuksen muistopäivänä. Oli hienoa olla mukana kokemassa, kuinka tärkeä kirkko on tarvasjokilaisille. Papit tulevat ja menevät, mutta Kristuksen kirkko pysyy. Koskettavimpia hetkiä täällä Tarvasjoella oloni aikana oli, kun kirkon syntymäpäivänä täysi kirkkosali puhkesi laulamaan virren 200 sanoin "Oi, kuinka ihana on huonees, Jumala! Minua, Herra suuri, ravitset siellä juuri pyhällä sanalla. Siis veisaan kiitostasi".

Loppukesästä vietettiin ortodoksisen sotilashautausmaan ja Krimin sodan 150-vuotismuistojuhlaa. Isä Petri Turun ortodoksisesta seurakunnasta toimitti vainajien muistopalveluksen ja seurakuntatalolla muistelimme "wanhoja aikoja" Nina Lempan johdolla. Erityisen iloinen olen siitä, että talkootyöllä saimme ortodoksisesta hautausmaasta niin kauniin.

Lokakuussa pohdittiin seurakunnan luottamushenkilöiden ja työntekijöiden kanssa perustehtävää. Siis sitä, miksi Tarvasjoen seurakunta on olemassa, mikä on tärkeintä. Kävimme arvokeskustelua; pitkän ja perusteellisen pohdinnan jälkeen kirjoitimme seurakuntamme vision. Visionamme on, että SEURAKUNTA-LAISINA ELÄMME EVANKELIUMIN TODEKSI. Tavoitteena on monipuolinen, rikas jumalanpalveluselämä, koska perustehtävämme on evankeliumin eli ilosanoman julistaminen. Pyrimme huomioimaan kaikki ikäluokat erilaisissa elämäntilanteissa kulkemalla ihmisen rinnalla arjessa ja juhlassa. Uskoa, toivoa ja rakkautta viljellään.

Vauvoja on syntynyt paljon, yli 20. Myös avioliittoon vihkimisiä on jo toista vuotta peräkkäin yhtä paljon kuin viikoksi yhtenä kesänä 1980-luvulla. Kahden edellisenä kesänä – kumpaisenakin Tarvasjoen kirkossa on vihitty kymmenkunta pariskuntaa. Rakkaus on Jumalan lahja meille ihmisille ja Hän tahtoo, että me osoitamme sitä toinen toisillemme. Rakkautta osoittaminen ja sen todeksi eläminen kuuluu avioliittoon. Jumalan kasvojen edessä lausuttu "tahdon" on tärkeä sana. "Tahdon" sanassa on voimaa

Papin terveiset

Tarvasjoen kirkon 225-vuotisjuhla jumalanpalveluksessa 31.10.2004 rovasti Jouko Kyyrö lukee evankeliumia. Kuva Pentti Kemppe.

silloin, kun rakastumisen tunteet vuosien avioliiton jälkeen eivät kannu, kun seksi ei toimi, kun toisen ystävyys ja yhteistyö eivät kiinnosta, kun on kokemuksia ymmärtämättömyydestä, kun on vaikea taivua tunnustamaan omia virheitä, kun lapsi vie voimat, rahat eivät riitä tai terveys pettä. Aina ei voi sanoa tuntevansa rakkautta, silloin voi sanoa "tahdon". Tahdon rakastaa, vaikka se olisi älyttömän vaikeaa.

Hautausmaan laajennusosa valmistuu kovaa vauhtia. Kiviainan rakentaminen oli oikein projekti, johon moni tarvasjokilainen osallistui lahjoittamalla aikaviä. Vanhoja navetan ym. kivistaloja on nyt hautausmaan aidassa. Olemme syvästi kiitollisia lahjoituksista. Aidan rakentaminen kävi kuin joskus satoja vuosia aiemmin, silloinkin talon isännät "pruukasivat" kiven tuoda ja tehdä päivätöiden aidan hyväksi.

Hyvää ja arvokasta talkoohenkeä monella tapaa seurakunnan hyväksi ovat pitäjäläiset valmiita osoittamaan. Kaupungeista tällainen kaikki hyvä on kadonnut, mutta pidetään näistä täällä Tarvasjoella kiinni.

Monenlaista kiirettä on meillä jokaisella, mutta joulunpyhät kutsuvat meitä rauhaan ja rauhoittumiseen; katselemaan seimessä uinuvaa Jeesus-lastaa, maailman Vapahtajaa. Joulun aikaan on varsin arvokasta huomata, että perhepiiriin kutsuttu yksinäinen ystävä ja tarvitsevalle annettu yllätyslähjä voivat tuoda joulun todellista iloa.

Ei papista ole ollenkaan kurjaa olla jouluna töissä. Saan elää tunnelmallisessa kirkossa todeksi joulun ilon. Saan iloita, että niin moni muu ajattelee samoin ja saapuu jouluna kirkkoon. Tulethan Sinäkin joulukirkkoon hiljentymään ja miettimään seuraavia sanoja:

"Joulu, joulu tullut on", laulaa piltti pieni.

Johda, lapsi viaton seimen luokse tieni. Enkelsiiven havina kanssas suo mun kuulla,

Jeesus-lastaa palvoa suloisella suulla. Sillä lapsi, katoaa usein niin kuin sumuun

Toivon tähti, uskon maa, hukkuu turhaan humuun.

Silmissäsi paistavat taivaan kynttiläiset, askeltes edessä sulaa hanget jäiset.

Rauhallista joulua
Outi-pappi

Joulunajan kirkkotilaisuudet

24.12.	kello 15.00	Jouluaaton Vesper
24.12.	kello 22.00	Jouluyön messu (ehtoollinen)
25.12.	kello 8.00	Jouluaamun sananjumalanpalvelus
26.12.	kello 19.00	Tapaninpäivän iltamessu
1.1.2005		Uudenvuodenpäivän messu
2.1.2005		musiikillinen iltakirkko

TERVETULOA TARVASJOEN KIRKKOON

Anivarhain syyskuuisena lauantaiaamuna oli pieni joukko seurakuntalaisia, luottamushenkilöitä ja srk:n työntekijöitä Outi-papin johdolla nousemassa Santalan Sepon bussiin. Olimme lähdeissä ystävyysmatkalle Viroon, Helsingistä matka jatkui laivalla Tallinnaan ja sieltä kohti päämääräämme Nõvaa.

Matkan varrella meitä oli vastassa diakoni Indrek Kõiv. Pysähdyimme vanhan luostarin raunioille ja Viron suurimman vankilan luona, jossa on hänen päätoimensa vankilan sosiaalityöntekijänä. Sivutyönään Indrek toimii pappina kahdesa seurakunnassa, joista toinen on Nõva. Paljon siinä pitää töitä tehdä, että saa perheelleen kohtuullisen toimeentulon.

Matka jatkui mutkaista tietä halki Viron maaseudun. Saavuimme Nõvaan jossa meidät toivotettiin tervetulleeksi. Kyläkaupan kahvilassa nautimme lihaliehet, piirakat ja pullakahvit.

Sitten tutustuimme patjatehtaaseen, joka on merkittävä työllistäjä paikkakunnalla. Kävimme myös kylän kappelissa joka oli kunnostettu kerrostalon kaksioon. Vielä kävimme kotimuseossa, sitten tulimme Nõvan keskustaan jossa rehtori esitteli meille uuden koulunsa joka tosin oli jo lakkautusuhan alla.

Majoituimme kauniiseen Ruusutaloon, jossa nimensä mukaisesti ruusut kukkivat niin verhoissa, tapeteissa kuin liina-vaatteissakin.

Ystävyysmatkalla

Tarvasjoen seurakunnan edustajat Nõvan matkalla. Kotiin lähdön tunnelmissa Ruusutalon edessä 26.9.2004. Kuva Leena Tamminen.

Lapset saavat tulla Jeesus sanoit niin .... kerholaiset laulamassa.

Oli kaunis marraskuinen sunnuntaiaamu ja tein lähtöä kirkkoon kitara kainalossa. Nuorimmaisemme Jenni-tyttö oli tulossa mukaan hakemaan rippikoulumerkkiä Outi-papilta.

Olimme päättäneet yhdistää voimavaramme seurakunnassa ja toteuttaa perhekirkon ja vanhusten kirkkopyhän samana sunnuntaina. Tovin mietiskelyn jälkeen päätimme viettää perheiden sunnuntaita, yhteistä messua 21.11.2004

Kello alkoi lähennellä kymmentä, kun kirkkoväkeä alkoi virrata sisälle. Oli vauvoja ja vaareja, toiveemme oli toteutunut. Eri sukupolvet olivat kohdanneet toisensa. Messu alkoi ristikulkuella, jossa olivat kirkon toimittajat ja joukko lapsia, viimeisenä Outi-pappi. Kerholapsilla oli

toinenkin tärkeä tehtävä, he saivat laulaa alttarin edessä. Laulussa kerrottiin, että Jeesus on lastenkin ystävä.

Oli saarnan aika. Outi-pappi muisteli miten mukavaa oli pienenä tyttönä nukahtaa mamman syliin keinutuolin keinahdellessa. Hän muistutti toinen toisemme välittämisestä ja huolenpidosta, verraten Taivaan Isän rakkauteen meitä kaikkia kohtaan.

Jokainen sai olla toteuttamassa omalta osaltaan kiitosrukousta. Olin aamutuiimaan Leena-suntion kansa rakentanut erilaisia alttareita, jotka toimivat rukous- ja hiljentymispaikkoina.

Kirkossa oli myös pehmolelunurkkaus perheen pienimpien iloksi. Minna-kantorin soittaessa uruilla rauhallista mu-

Perheen sunnuntai

Mamma ja Jenni-vauva kastepöydän äärellä.

siikkia, kirkkoväki lähti liikkeelle. Isovanhempien alttarilla Kalervo-ukki jakoi kettukarkkeja keinutuolissa istuen. Lasten alttarilla kirjoiteltiin lappusiin esirukouksia. Sirkka-mamma istui kastepöydän äärellä lapsenlapsi sylissänsä. Alttarille sijoitettuun hiekkalaatikkoon saivat tuohuksen, joka valollaan varmasti lämmitti jokaisen mieltä ja antoi aihetta rukouksiin.

Tunnelma kirkossa oli rauhallinen ja mieleenpainuva. Ajatukset siirtyivät tulevaan joulukuun. Kunpa me ihmisen osaisimme hiljentyä samalla tavalla kuin nyt tällä hetkellä. Iloitsesimme Jeesus-lapsen syntymäjuhlasta kaikessa rauhassa, kiireestä piittaamatta. Ajatukset joulusta siirtyivät takaisin meneillään olevaan

messuun. Ehtoollispöytään kokoontui erikikästä kirkkoväkeä ja lapsetkin saivat kokemuksen alttarin eteen polvistumisesta ja saivat osakseen papin antaman siunauksen. Oli loppukulkuun aika ja saimme kaikki yhtyä tuttuun lauluun: Maan korvessa kulkevi lapsosen tie.

Diakoniatyön johtokunta oli aamuvarhaisesta asti keitellet seurakuntatalolla kirkkoväelle keittoa. Siirryimme sinne jumalanpalveluksen jälkeen vielä viettämään yhteistä hetkeä ja sen jälkeen täydellä vatsalla kotia kohti. Kiitos maittavasta tarjoilusta!!!

Päivi Marjomaa
Lastenohjaaja

Jonoa lasten alttarilla.

Lempeä ja hymyilevä Kalervo-ukki jakamassa kettukarkkeja.

Palasimme vielä koululle ruokailemaan yhdessä paikallisten ystäviemme kanssa.

Ruusutalossa meitä odotti kuuma sauna ja takkatuvan kodikas lämpö, sekä tietenkin pehmoinen sänky.

Hyvän aamupalan jälkeen jätimme hyvästit Ruusutalon väelle ja lähdimme Növan kauniiseen 1600-luvulta olevaan pieneen puukirkkoon, jossa Indrek ja Outi-pappi toimittivat messun hyvällä yhteistyöllä.

"Sinun varaasi kaiken laitan täällä kestä ei mikään muu. Sinun kanssasi matkaa taitan kunnes hämärä laskeutuu" lauloimme "pikakuorona" kirkossa jonne oli kanssamme saapunut pieni mutta aktiivinen seurakuntalaisten joukko.

Kirkkokahvien jälkeen annoimme pienet kiitoslahjamme seurakunnalle. Hakealla, mutta hyvällä mielellä lähdimme kotimatalle kiittäen lämpimästä vieraanvaraisuudesta!

Kotimatalla vielä tuli Outille mieleen eräs esille tullut tärkeä asia:

Talvirenkaat tarpeen oisi pappi Indrekille, että teillä liukkahilla pysyä myös voisi!
- Siispä, kotiin päästyämme ei muuta kuin tuumasta toimeen!

Terveisin,
kivasta matkaseurasta kiittäen
Leena Tamminen

Zooppera kiertää maakunnassa

Lauluryhmä Mantelilla on ollut puoli-toista vuotta ohjelmistossa lasten laulunäytelmä Zooppera. Sitä on esitetty Tarvasjoella srk:n järjestämällä 4-vuotissyntäreillä ja kesäkahvilassa. Nyt on tullut esiintymispyyntöjä ja -kohteita lisää ja esitys on vierailut jo Marttilassa, Aurasassa ja Liedossa erilaisissa seurakuntien lastentapahtumissa.

Zoopperan on tehnyt muusikko ja lauluntekijä Jukka Salminen Hämeenlinnasta jo vuonna 1997. Jukka Salminen on tuottelias lastenlaulujen tekijä, tosin hän itse sanoo tekevänsä perhemusiikkia. Monia tarttuvia lauluja lauletaan päiväkerhoissa ja kouluissa.

Zooppera on kertomus Nonni-aasista, Nooan arkista ja merimatkaista. Kertomus etenee laulujen ja pienten repliikkien kautta eteenpäin. Matkassa on monenlaisia eläimiä ja laulujen lomassa myös yleisö pääsee osallistumaan esitykseen. Pienellä yleisöllä on mukana omat pehmolelunsa, jotka pääsevät mukaan Nooan arkkiiin. Esiintyjinä on myös lauluryhmäläisten lapsia.

Harjoitusvaihe Zoopperan kanssa oli raskas kun tietystä ajassa piti saada yhdeksän laulua esityskuntoon. Hyvä harjoittelu on palkittu nyt jälkepäin kun esitys on kiertänyt eri pitäjissä. Ryhmä-

Lauluryhmä Mantelit ja lapset. Kuva Minna Mäkinen.

laisten kesken laulut ovat erittäin pidettyjä. On ollut mukava reissata ja esiintymisvarmuutta on tullut lisää. Ensi ke-

välle on suunnitteilla esitykset omissa pitäjissä eskari- ja alkuopetusluokille sekä vierailu Aurasassa.

Kansallisen heräämisen, nuorisoseura-
aatteen ja raittiusliikkeen vaikutus näkyi
jo 1890-luvulla monissa kuntakokouk-
sen päätöksissä. Niinpä se kiinnitti usein
huomiota viinan aiheuttamaan huonoon
elämään. Kokouksen yksimielisellä pää-
töksellä 11.3.1893 kiellettiin kunnassa
väkijuomien käyttö kaikissa vieraspidois-
sa kuten lukuisissa, häissä, ristiäisissä tai
hautajaisissa. Kunnan luottamushenkilöi-
tä kehoitettiin olemaan esimerkkinä. Vuon-
na 1895 kiellettiin kestikievarissa oluen
myynti ja 9.9.1899 kunta yksimielisesti
asettui kannattamaan täydellistä kielto-
lakia. Kunta laati myös ankarat järjestys-
säännöt, jossa kiellettiin huhujen levitys,
nurkkatanssit, kortinpeluu ja kotona juo-
pottelu. Samalla korostettiin jokaisen vas-
tuuta lähimmäisestään.

Uuden kunnallishallinnon aikaan

Jo ennen Suomen itsenäistymistä 1917
annetun kunnallislain mukaan valittiin
yleisillä vaaleilla joka kuntaan kunnan-
valtuusto syksyllä 1918. Se merkitsi koko
kunnallishallintoon, mutta myös sosiaa-
lihuoltoon vähitellen uudistuksia. Vai-
vaishoitolaoutakunta jäi 29.9.1922 tehdyllä
päätöksellä historiaan, kun uuden lain
mukaan kuntaan perustettiin köyhäin-
hoitolaoutakunta. Sen puheenjohtajaksi tuli
Otto Vesamo. Lautakunta ryhtyi keskus-
telemaan oman kunnalliskodin rakenta-
misesta asunnottomille köyhille, sairail-
le ja vanhuksille. Terveystieteeseen kiin-
nitettiin nyt erityistä huomiota. Kuntaan
oli otettu keuhkokuumeen kolmen kuukau-
den ajaksi sairaanhoitaja Elsa Hilden an-
tamaan köyhimmille kuntalaisille mak-
sutonta sairaanhoitoa ja terveysvalistus-
ta. Kun seurakunta palkkasi 1923 dia-
konissaksi Hanna Luukin (myöh. Vesamo),
katsottiin hänen korvaavan sairaan-
hoitajan tarpeen ja hyvin hän sen korvasi.
Erityisesti kiinnitettiin huomio yleis-
sen kansantaudin tuberkuloosin hoitoon ja
vastustukseen. Samoin usein toistuvat
kulkutaudit vaativat eristystä ja hoitoa.
Lähes vuosittain ilmeni tulirokko-, kurk-
kumätä- tai hinkuyskäepidemioita, jotka
vaativat potilaiden siirtoja Turun kulkuta-
utisairaalaan tai eristystiloja kunnassa.

Tarvasjoen kunta oli mukana, kun mie-
lisairaala perustettiin Halikkoon 1920 ja
Paimion tuberkuloosiparantola 1930-lu-
vun alussa. Oma kunnalliskoti toteutui
1936, kun kunta osti Suurilasta Mikolan
tilan. Siellä sai huolenpidon toistakym-
mentä vanhusta, joiden hoidosta vastasi
johtajat ja yksi hoitaja. Tilalla oli maan-
viljelystä, jossa karjanhoidosta vastasi
karjakko ja viljelystä tilanhoitaja. Näin
kunnalliskoti oli elintarvikkeista ja läm-
mitysaineista omavarainen.

Vuoteen 1945 asti Tarvasjoella oli yhe-
teinen kunnanlääkäri Marttilan ja Kos-
ken kanssa. Silloin Koski kuitenkin ir-
taantui yhteistyöstä ja otti oman kunnan-
lääkärin. Vuonna 1953 Tarvasjoki luopui
yhteistyöstä Marttilan kanssa ja muodosti
yhteisen lääkäripiirin Karinaisten kans-
sa. Sairaanhoidosta vastasi diakonissa
Erika Wallin vuoteen 1945 asti, jolloin
uuden terveyslain mukaan kunta palkka-
si terveysisaren. Hänelle kuului lain
mukaan: ”kotien terveydenhoidon ohja-
us, odottavien äitien, imettävien, pien-
tenlasten ja koululaisten terveydenhuol-
to sekä erityisesti tuberkuloosihuolto”.
Näin terveysisari Irma Nurmi aloitti myös
lain määräämän äitiys- ja lastenneuvola-
toiminnan Tarvasjoella.

Tärkeää tulotukea vanhuksille merkitsi
kansaneläkelain voimaantulo 1939. Lap-
siperheille taas oli avuksi, kun lapsilisiä
ryhdyttiin maksamaan vuodesta 1948.
Terveystieteiden toimintatilat ja lääkärin vas-
taantottotilat olivat ahtaat ja puutteelliset
vanhassa kunnantalo Kuukkalassa nykyi-
sen palvelukeskuksen tontilla. Niinpä oli
iso edistysaskel, kun terveys- ja kunnan-
talo Tarvala 1948 rakennettiin. Siihen
tulivat kunnantoimiston ja kirjaston li-
säksi lääkärin, hammaslääkärin ja neu-
volan toimintatilat. Myös silloinen terve-
yssiisari Alli Rantakoski ja kunnansihteeri

Tarvasjoen sosiaalitoimen veteraaneja 1960-luvulla. Kunnalliskodin johtokunta: istum. Ilmari Reki-
koski ja Otto Vesamo. Seis. vas. Viljo Laine, Pentti Hallanheimo, Hanna Vesamo, Oiva Sintonen ja
Viljo Kuukkala. Kuva Hilka Kuukkala.

saiivat asunnon Tarvalasta.

Koko sosiaalitoimen hoito oli pitkään
köyhäinlaitokunnan ja erityisesti sen
puheenjohtajan vastuulla. Kunnallisko-
din hoitokunta vastasi kunnalliskodin toi-
mivuudesta. Tarvasjoelle otettiin ensim-
mäinen kodinhoitaja Anja Salminen
(myöh. Halminen) vuonna 1952. Kunta
otti ensimmäisen sosiaalisiteerin Aila
Virran 1955, joka sitä ennen oli ollut
apulaisena kunnanvirastossa ja oli hyvin
perehtynyt sosiaalihuoltoon. Se oli en-
simmäinen päätoiminen virka kunnan-
toimistossa, sillä vasta vuotta myöhem-
min sivutoiminen kunnansihteerin virka
muutettiin päätoimiseksi. Sota-ajasta läh-
tien sosiaalitoimen työkenttä oli nopeasti
laajentunut ja kunnan vastuuta oli lain-
säädannöllä lisätty erityisesti lasten ja
vammaisten huollossa.

Ehkä suurinta muutosta sosiaalisessa
ajattelussa kuvastaa, että 1960 köyhäin-
hoitolaoutakunnan nimi muutettiin sosi-
aalilautakunnaksi. Sosiaalinen turvaverk-
ko tuli hyvin kattavaksi, kun työeläkelait
säädettiin. TEL astui voimaan vuonna
1961 ja LEL 1962. Sairausvakuutuslaki
annettiin 1965 ja MYEL 1969. Sillä oli
suuri merkitys maaseudun vanhusten tu-
levaisuuteen.

Vanhainkoti Karinaisiin.

Kunnalliskotia kunnostettiin moneen ker-
taan ajanmukaisemmaksi, sillä vanha
maalaisalon päärakennus ei ollut erityi-
sen tilava ja huoneiden vähyyden takia
oli yhteisasumista. Edistystä oli sisäves-
sa ja radion hankinta 1956. Vuonna 1959
myytiin sieltä karja ja tilanhoitaja ehti
päätoimiseksi talonmieheksi. Kun tultiin
1960-luvulle, tuli yhä ajankohtaisemmaksi
uuden vanhainkodin rakentaminen.
Silloin kunta aloitti neuvottelut Karinais-
ten kanssa yhteisen vanhainkotikuntain-
liiton perustamisesta ja Karinaisten van-
hainkodin laajentamisesta yhteiseksi van-
hainkodiksi.

Vuonna 1964 sopimukset olivat val-
miina, oma vanhainkoti voitiin lopettaa
ja hoidokit siirtää Karinaisiin. Tarvasjo-
elle tuli 20 paikkaa yhteisistä tiloista ja

Tarvasjoen nykyinen sosiaalilautakunta. Istum. vas. Tarja Kemppi, pj. Riitta Mäkinen ja Maija
Vainio. Seis. vas. Timo Häkkinen, Taina Rönnemaa, sos.johtaja Iris Paalu, Esko Luukkonen ja
Seppo Sonne. Kuva Pekka Vaari.

ti. Ensimmäisinä perhepäivähoitajina
aloittivat Liisa Markkanen ja Marjatta
Hagström. Viisi vuotta myöhemmin hoi-
tajia oli jo 16-17 ja hoidettavien määrä
ylitti 30 lasta. Kunta osti jo myös kasva-
tusneuvolan palveluja liittymällä Turun
itäisten kuntain kasvatustieteidenkuntain-
liittoon. Kunta ryhtyi maksamaan 1980
lasten kotihoidontukea.

Sosiaalitoimistoon perustettiin 1983
sosiaalitarikkaajan-päivähoidonohjaajan
virka. Näin sosiaalisiteerin työtä voitiin
jakaa, sillä erityisesti laajeneva päivähoi-
to vaati paljon aikaa. Ryhmäpäivähoito
aloitti uutena kotien ulkopuolisena päi-
vähoitona Postilinnassa 1990. Tuolloin
kunnallisia perhepäivähoitajia oli vielä
23 ja lasten määrä ylitti jo 70. Seuraavina
vuosina perhehoitajien määrä alkoi las-
kea ja uudet ryhmikset Tuulentupa ja
Karhunpesä kokosivat lapsia.

Palvelukeskus ja palveluasunnot.

Vanhustenhoidossa ryhdyttiin 1980-lu-
vun alussa puhumaan palveluasumisesta,
jota tuettaisiin niiden yhteyteen raken-
nettavilla palvelukeskuksilla. Näin us-
kottiin vanhusten tuettuna tulevan toi-
meen mahdollisimman pitkään itsenäi-
sesti ja heidän näin tarvitsevan vain ly-
hytaikaisesti laitoshoidoa. Vanhustent-
olat, ateriapalvelu ja tehostettu kotipalve-
lu olivat jo osittain tätä ajattelua. Kuntou-
tusta pyrittiin tukemaan ja tarvasjoke-
laisten ehdotuksesta Karinaisten vanhain-
kotiin sijoitettiin ensimmäinen interval-
lipaikka 1982.

Keskustelu oman vanhainkodin saami-
sta Tarvasjoelle alkoi 1985. Aluksi
ajateltiin vain vanhainkotiä, jossa olisi
palvelukeskus. Sitä myös pohjaksi tehty
vanhusväen karttoitus ja ensimmäiset
suunnittelutoimikunnat ehdottivat. Vähi-
tellen suunnitelmat kuitenkin kääntyivät
palvelukeskuksen ja palveluasuntojen rak-
entamiseen. Valtion rahoituksen viipy-
essä suunnitelman toteutumista ennakoitiin
muuttamalla lääkäritalon Hollitupa
päiväkeskukseksi 1990. Näin voitiin an-
taa intervalliluonteista palvelu- ja virike-
toimintaa. Päiväkeskuksen ateria-, kyl-
vetys- ja kuntoutuspalveluja käytti jo en-
simmäisenä vuotena 55 vanhusta.

Viimein suunnitelmat olivat valmiit ja
saatiin valtion rahoitus. Kymmenen vuo-
den suunnittelun jälkeen palvelukeskus
ja -asunnot valmistuivat 1995. Se mer-
kitsi ratkaisevaa edistystä Tarvasjoen van-
hustenhoidossa, vaikka asuntojen määrä
ei riittänyt kaikkeen palveluasuntotarpee-
seen.

Tätä kirjoittaessani on purettu vanhus-
ten vuokrataloista kaksi ja niiden perus-
tuksille ollaan rakentamassa uudet nyky-
aikaisemmat vuokratalot. Kolmannen talon
saneerauksesta päätetään myöhem-
min. Tulevien vuosien taloussuunnitel-
mien tavoitteena on sosiaalihuollossa saa-
da riittävästi palveluasuntoja omaan kun-
taan, päiväkotia tukemaan lasten päivä-
hoitoa ja terveyskeskuksen Tarvasjoen
toimitilojen saneeraaminen toimivimmiksi.
Kunnan taloudellisten voimavarojen
puitteissa tavoitteet varmasti vähitellen
saavutetaan.

Sosiaalitoimen huima kehitys viime
vuosikymmeninä on pannut monet miet-
timään onko yhteiskuntamme sosiaali-
nen turvaverkko ja sen palvelut jo niin
kattavia, ettemme sitä enää taloudellises-
ti kestä. Siksi on yhä uudelleen haluttu
korostaa, että perheiden vuosisatainen
vastuu jäsenistään ja heidän hyvinvoin-
nista on ensisijainen turvaverkon osa, jota
on vahvistettava ja tuettava. Valtaosa yhe-
teiskunnan sosiaalisista paineista syntyy-
kin juuri katkenneista perhesiteistä ja
vaikeista ihmisuhteista enemmän kuin
taloudellisista ongelmista. Siksi sosiaali-
toimen päämääränä on luoda sosiaalista tur-
vallisuutta, psyykkistä ja fyysistä terve-
yttä sekä hyvinvointia kuntalaisille. Näin
sen ensisijainen tavoite on ennaltaehkäistä
sosiaalisten ongelmien syntyä.

Alustus vanhuspoliittiseen palaveriin
15.9.2004. Kalervo Mäkinen

Itämainen sota ja Tarvasjoki

Isä Petri toimittamassa vainajien muistopalvelusta vanhalla ortodoksisella sotilashautausmaalla 5.9.2004. Kuva Pentti Kemppi.

Outi-pappimme ja isä Petri sotilashautausmaan portilla. Hautausmaa on osa Itämaisen sodan ja Tarvasjoen historiaa. Kuva Pentti Kemppi.

Itämainen eli Krimin sota 1853-1856 käytiin Venäjän ja Turkin välillä 150 vuotta sitten. Se laajeni 1854, kun Turkin kanssa liittoutuivat Iso-Britannia, Ranska ja Sardinia. Sota käytiin pääasiassa Krimillä ja Moldovassa Venäjän halutesa Mustanmeren hallintaansa ja puolustaakseen kreikkalaiskatolisia taistelussa muslimien sortoa vastaan.

Sodan laajennuttua englantilais-ranskalainen laivasto ulotti sotatoimensa myös silloin Venäjään kuuluvaa Suomea vastaan. Ensimmäinen yhteenotto sen ja Venäjän laivaston kanssa tapahtui Tammissaareissa 19.5.1854. Sieltä voimakas liittoutuneiden laivasto siirtyi Pohjanlahdelle, jossa ne tuhosivat kesäkuun alussa Raahan ja Oulun satamat perinpohjin. Seuraavaksi ne hyökkäsivät 7.6. Kokkolaa, jossa oli varauduttu suojaamaan kaupunkia ja se onnistuikin.

Sodan kovimmat taistelut käytiin kuitenkin Ahvenanmaalla, jossa elokuussa 1854 liittoutuneiden yli 10 000 miestä nousi maihin ja tuhosi mm. Bomarsundin vahvan linnoituksen. Suomessa sotaa alettiin kutsuakin Oolannin sodaksi. Vähän sen jälkeen 22.8. Englannin laivasto yritti maihinnousua Turun Ruissaloon siinä kuitenkin onnistumatta. Koko päivän tykinjylinä kuului Tarvasjoelle asti ja herätti suuresti pelkoa.

Sodan rasiukset Tarvasjoella.

Silloista Euran saarnahuonekuntaa, nykyistä Tarvasjokea, sodan rasiukset koettelivat erityisen raskaasti sen takia, että tänne sijoitettiin Turun venäläisen sotilaspäärin muonavarasto ja suuri määrä sitä vartiointua ja vihollisen hyökkäystä vastaan valmistautuvaa sotaväkeä. Venäjän Itämeren-laivasto oli kehnossa kunnossa, ja siksi Suomeen tuotiin runsaasti venäläisiä joukkoja puolustamaan suuriruhtinaskuntaamme ja tätä osaa Venäjää vihollisen mahdollisen maihinnousun varalta.

Ensimmäiset tiedot sodan voitollisesta kulusta kiirivät tänne tammikuussa 1854, jolloin täälläkin veisattiin kirkossa kiitosvirsiä. Aavistuksia sodan uhkasta myös Suomen rannikolla saatiin huhtikuussa, kun Härkätieta pitkin kuljetettiin Bomarsundin linnoituksesta evakuoituja vankeja kasakkain vartioimina Hämeenlinnaan päin. Heti sen jälkeen alkoivat Tarvasjoen ohitse suuret sotaväen siirrot. Toukokuussa monia turkulaisia alkoi tulla tänne sotaa pakoon kuultuaan Tammissaaren kahakoista ja liittoutuneiden laivaston saapumisesta Suomen rannikoille.

Sodan syyttyä oli alettu vaatia Suomen lakkautetun ruotujakoisen armeijan uudelleen asettamista. Keisari Nikolai I hyväksyi suunnitelman maaliskuussa 1854 Helsingissä käydessään. Siksi myös Euran kestikievariin oli kutsuttu kaikki Marttilan miespuoliset asukkaat 30.7. 1854 keskustelemaan asiasta, jota kaikki kannattivat. Tällaisista tilaisuuksista sai alkunsa Suomen uuden armeijan koko-

minen. Se toimi ruotujakoisena kunnes vuonna 1878 Suomen asevelvollisuuslaki annettiin.

Sen jälkeen, kun englantilaiset olivat yrittäneet maihinnousua Ruissaloon, alettiin Turku osittain evakuoida. Muun muassa Turun linnasta siirrettiin pois vankeja, joista osa oli tuotu Marttilaan Purhalkan Uotilaan. Heitä vartioimaan määrättiin vuorolleen Euraltakin 12 miestä.

Talojen majoitusvelvollisuus

Talveksi sodan vaara väheni, kun meri jäättyi. Kuitenkin marraskuussa 1854 Euralle ja Marttilaan majoitettiin Alankomaiden Prinssin Krenatöörirykmentin yksi pataljoona. Paikkakunnalla oli kyllä totuttu sotaväen ajoittaiseen leiriytymiseen, mutta pitempiäaikaiseen majoitukseen eivät talot olleet joutuneet. Varmaankin asuttiin ahtaasti ja sotilaat sekoittivat paikkakunnan normaalin elämän. Pahinta oli, että majoitus toi mukanaan varkauksia ja omavaltaisuuksia. Euran saarnahuonekunnan silloinen saarnaaja Adolf Lindman kertoo noina vuosina pitämässään päiväkirjassa, että ohi kulkeva venäläinen sotaväki oli pahinta. Se oli kuritonta, näpisteli ja käyttäytyi huonosti. ”Pappilassa niitä oli yötä päivää, ne saapastelivat kaikkialla huoneissa. Eräänä ehtoonä ne pakottivat saarnaajan seuraamaan itseään pitkän matkan Prunkkalaan päin.”

Alkuvuonna 1855 kantautui Eurallekin tietoja sodan kääntymisestä Venäjälle tappiolliseksi. Maaliskuun 10 päivä tuli lisäksi tieto keisari Nikolai I kuolemasta 2.3. ja Aleksanteri II nousemisesta uudeksi keisariksi. Uskollisuuden valaa vannomaan uudelle keisarille kutsuttiin Marttilan emäpitäjän talolliset 26.3. ja papit 2.4. Marttilaan.

Huhtikuussa sotaväen kauttakulku alkoi uudelleen ja matkallaan ne usein majoittuivat Euralle, jolloin talot ja tuvat oli usein tupaten täynnä. Sodan pelossa siirrettiin toukokuussa Turun kehruuhuoneen naisvangit Hämeenlinnaan ja kesäkuussa tänne Euralle majoitettiin 80 sotilashenkilön vaimoa ja lasta.

Toukokuun alussa 1855 ryhdyttiin rakentamaan Kirkonkylän Uudentalon maalle kahta 40 metriä pitkää ja 10 metriä leveää kruununmakasiinia, joihin ryhdyttiin siirtämään kruunun Turun jauho- ja ryynivarastoja. Niihin varastoitiin 10 000 mattoa eli noin miljoona kiloa. Makasiinien täyttö tuotti Euralle paljon häiriöitä, kun noin 500 miestä ja hevosta päivittäin toi kuormiaan. Saman vuoden marraskuussa ja seuraavan vuoden tammikuussa rakennettiin vielä kaksi suurempaa kruununmakasiinia, joihin voitiin varastoida lisää yli 18 000 mattoa. Näin oli tänne varastoitu kaikkiaan noin 3 000 000 kiloa viljatuotteita.

Marraskuussa 1855 Tarvasjoen taloihin majoitettiin suuriruhtinas Aleksander Alexandrovitshin Karabinieerirykmentin kaksi pataljoonaa lisää sotilaita.

Kruununvarastoihin ajettiin talvella vielä mm. 1500 mottia halkoja ja suuret määrät heiniä.

Kulkutauteja ja kuolemaa.

Yleisesti tiedettiin, että väestön paljon liikkueissa kulkutautiepidemiat leviävät nopeasti. Monasti sotien aikana saattoi niihin sotilaita kuolla enemmän kuin taisteluissa. Itämaisen sodan alettua oli Tarvasjoellakin tarvittu erillinen lupa matkustettaessa pitäjän ulkopuolelle. Voimassa olevat köyhäinhoito- ja irtolaislaitkielisivät juuri kulkutauteja leviämisen pelossa työnhaussa kulkemisen ja kerjäämisen ulkopuolella oman alueen.

Jo 1853 oli nykyisen Tarvasjoen alueella ollut isorokkoa, johon pienessä ajassa oli kuollut 17 henkeä. Laajempien sotilaskuljetusten ja majoituksen alettua 1854 alkoi laajemmin esiintyä punatauti ja sotilaiden levittämiä sukupuolitaukeja. Seuraavana vuonna levisi uudelleen isorokko ja punatauti erityisesti majoitetun sotaväen keskuuteen. Joulukuussa 1855 perustettiin Euran kylään erityinen sotilassairaala, kun sairastuneiden määrä vain kasvoi. Sairaalaista mainitaan, että siellä kuolleisuus oli suuri ja lääkärin hoito huonoa.

Helmikuussa 1856 Euran saarnahuonekunta katsoi parhaaksi ostaa Euran Nokalta erillisen alueen venäläisten sotilashautausmaaksi 10 hopearuplan hinnalla. Hautausmaan sanotaan olevan kaunis varjoisa metsikkö. Jo maaliskuun 9. päivänä päätettiin tälle hautausmaalle ajaa lisää santaa, koska sinne oli jouduttu haustaamaan useampia ruumiita päällekkäin, niin että tuskin puoli kyynerrää maata peitti päällimmäisiä kirstuja. Mitään tarkempia tietoja venäläisten sotilaiden kuolleiden määrästä ei ole. Paikkakunnan ihmisiä oli kuollut tuon isorokkoepidemian aikana seitsemän. Vaikka rokotusta tuota tautia vastaan oli jo vuosia tehty, sairastui siihen rokotettujakin, mutta kenenkään ei heistä sanottu kuolleen.

Kevättä kohden mentäessä tautitilanne nopeasti parani ja kuolleisuus väheni. Toukokuussa 1856, kun tieto Krimin sodan loppumisesta saapui, siirrettiin Euran sotilassairaala Turkuun. Myös 6.6. jo yli 7 kuukautta paikkakunnalle majoitetut venäläisjoukot lähtivät pois. Samoin lähtivät Euralla kymmenen päivää lepäilleet yli sata kuormasto- ja ammusvankuria miehineen ja hevosineen.

Paluu rauhallisempaan aikaan

Toukokuun 11 päivänä veisattiin Euran kirkossa kiitosvirsi Pariisissa tehdyn rauhansopimuksen johdosta. Venäläistä sotaväkeä alettiin siirtämään pois maasta. Suomen uusi kenraalikuvernööri kreivi Fr. W. Berg antoi yleisen määräyksen, että ne talolliset, jotka rauhan aikana oli vapautettu sotaväen kyydityksistä ja majoituksesta, joutuivat nyt ottamaan osaa kuljetuksiin, kunnes venäläiset joukot olisivat jättäneet maan. Näin täältäkin

vaadittiin jatkuvasti miehiä ja hevosia kuljetuksiin. Härkätiellä oli vilskettä, kun pitkiä kuljetus- ja marssirivistöjä kulki Hämeenlinnaa kohti. Samaan aikaan koko eteläisestä Suomesta jatkuivat kuljetukset Euran kruununmakasiineihin.

Vielä syksyllä 1856 Euralle majoitettiin lyhyemmäksi aikaa kasakkakomennuskuntia ja suomalaisia sotaväkeä. Kesä oli ollut hallainen ja talvella 1857 syntyi pohjoisemmassa Suomessa nälänhätää. Niinpä etelästä lähetettiin elintarvikkeita hevoskuljetuksiin pohjoiseen ja kerättiin rahassa hätäapua tarvitseville. Kruununvarastoja ryhdyttiin vähitellen purkamaan ja ne myytiin tyhjiksi vuoden 1858 aikana. Saman vuoden viimeisenä päivänä makasiinitkin myytiin purettaviksi.

Saarnaaja Adolf Lindman kuvaa elämää kruununmakasiinien rakentamisen, täytön ja purkamisen aikana melkoisiksi markkinoiksi niin pyhänä kuin arkena. Paljon ihmisiä kautta eteläisen Suomen asioi täällä, joko kuljetusten mukana tai kauppaan tehden. Voi olla, että aikaisemmin yleinen sanantapa: ”Euran turku on maailman napa”, on juuri tuolta ajalta.

Sodan aikana suuresti lisääntynyt liikenne rasitti kovin teitä, joiden kunnossapito oli myös talojen rasituksena. Noina vuosina rakennettiin ja kunnostettiin monia siltoja mm. Juvankosen yli tehtiin uusi silta. Kelirikkoaikoina tiet olivat usein erittäin huonossa kunnossa ja ainoastaan talvisin rekikeleillä ja keskikesällä hyvin liikennöitäviä. Noina vuosina rakennettiin läpi Tarvasjoen lennätinlinja Turusta Hämeenlinnan ja Helsingin kautta Pietariin. Postinkulku nopeutui ja postimerkit tulivat käyttöön. Suomenkielisiä sanomalehtiä alettiin tilata Tarvasjoellekin ja suomenkielen asema parani vähitellen.

Itämaisen sodan ajasta meitä muistuttaa heti sodan jälkeen perustettu kirjasto, rakennettu lainamakasiini, joka nyt on kotiseutumuseona ja seurakunnan pyhäkoulun alkaminen.

Erityisesti sodasta, vieraista sotilasjoukoista Venäjän aroilta, kulkutaudeista ja kuolemasta vieraalla maalla meitä muistuttaa tuo vanha ortodoksinen sotilashautausmaa Tarvas-Hovia vastapäätä vanhan Hämeen Härkätien alapuolella. Sata vuotta se oli hoitamaton joutomaa, jonka historiasta vain perimätieto kansan suussa kertoi. Vasta Tarvasjoen historian ilmestymisen jälkeen sen menneisyys ymmärrettiin ja 1970-luvulla alue rauhoitettiin. Paikalle pystytettiin puinen ortodoksinen vinoristi ja alue aidattiin. Tänä kesänä seurakunta rakensi hautausmaalle arvokkaan aidan ja uuden ristin. Samalla seurakunta ja kunta pystyttivät alueen historiaa kertovan muistotaulun. Kunnostettua hautausmaata muistettiin juhlatilaisuudella 5.9.2004. Tilaisuus aloitettiin ortodoksisella hartaushetkellä hautojen äärellä ja jatkettiin seurakuntatalolla, jossa Niina Lempa kertoi hautausmaan historian.